

Działalność popularyzatorska Archiwum Narodowego w Krakowie w drugim półroczu 2022 r. oraz w trzech kwartałach 2023 r.*

Dla Archiwum Narodowego w Krakowie omawiany w sprawozdaniu czas był pod wieloma względami wyjątkowy, zarówno ze względu na znaczącą zmianę struktury organizacyjnej instytucji, jak i zakończenie budowy siedziby dla nowosądeckiego Oddziału ANK. W wyniku wprowadzenia nowego statutu i regulaminu organizacyjnego od początku 2023 r. powołano m.in. Oddział V popularyzacji zasobu archiwalnego w miejsce samodzielnego wieloosobowego stanowiska do spraw popularyzacji wiedzy o archiwum. Wspomniane wydarzenia miały duży wpływ na realizację zadań, również w zakresie działalności popularyzatorskiej, edukacyjnej i wydawniczej. W omawianym okresie w Archiwum odbyły się m.in. trzy konferencje naukowe, 11 wystaw tradycyjnych i internetowych, wydano pięć publikacji oraz zrealizowano ponad 60 lekcji, pokazów archiwalnych i wycieczek. Niektóre z tych projektów zostaną szczegółowo omówione w poniższym tematycznym zestawieniu.

Kwestie bezpieczeństwa narodowego dziedzictwa, z uwagi na wojnę toczącą się za wschodnią granicą naszego kraju, zdeterminowały tematykę organizowanych konferencji.

W dniach 15–16 maja 2023 r. Archiwum Narodowe w Krakowie gościło uczestników konferencji naukowej „Bezpieczeństwo zbiorów. Wyzwania i rozwiązania w obszarze fizycznego, cyfrowego i prawnego zabezpieczania kolekcji publicznych” przygotowanej we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Inwentaryzatorów Muzealnych oraz Muzeum Fotografii w Krakowie. Wydarzenie miało na celu wymianę wiedzy i współdziałanie pomiędzy pracownikami muzeów, archiwistami oraz ekspertami z poszczególnych dziedzin. Ze strony naszego Archiwum na konferencji referaty wygłosili: Małgorzata Bochenek, która przybliżyła aspekty bezpieczeństwa zasobu archiwalnego w trakcie przeprowadzki; temat magazynów pasywnych zaprezentował Marcin Sieja; zaś Anna Seweryn swoje wystąpienie poświęciła problematyce ochrony zbiorów fotograficznych.

Również tematyki bezpieczeństwa dotyczyło odbywające się w Krakowie w dniach 26–28 września 2023 r. Międzynarodowe Forum „Bezpieczne zbiory – bezpieczne dziedzictwo. Muzea, biblioteki, archiwa w obliczu zagrożeń”. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Archiwa Państwowe oraz Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej, przy współudziale Archiwum Narodowego w Krakowie, Międzynarodowego Centrum Kultury, Narodowego Instytutu Muzeów, Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, Muzeum Narodowego, Biblioteki

* Z uwagi na harmonogram wydawniczy „Kraakowskiego Rocznika Archiwalnego” poprzednie sprawozdanie z działalności popularyzatorskiej zakończono w pierwszym półroczu 2022 r.

Jagiellońskiej, Bazyliki Mariackiej i Polskiego Komitetu Błękitnej Tarczy. W pierwszym dniu Forum w Archiwum Narodowym w Krakowie otwarto obrady i w trybie hybrydowym przeprowadzono międzynarodową sesję „Ochrona zbiorów muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych w warunkach wojennych – doświadczenia historyczne i współczesne wyzwania”¹. Drugiego dnia Forum odbyła się część warsztatowa w Archiwum Narodowym w Krakowie, Muzeum Narodowym w Krakowie, Bibliotece Jagiellońskiej oraz konferencja w Szkole Aspirantów PSP w Krakowie. W panelu archiwalnym A. Seweryn i Mariusz Kluczewski (ANK) zaprezentowali przygotowanie naszego Archiwum na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowej lub konfliktu zbrojnego, w tym ewakuacji materiałów archiwalnych. Uczestnicy warsztatów podczas zwiedzania siedziby Archiwum mogli zapoznać się z systemami bezpieczeństwa oraz z zasadami ochrony szczególnie cennego zasobu archiwalnego. Forum przyciągnęło liczne audytorium, tj. ponad 240 osób stacjonarnie oraz ponad 1 000 widzów online.

Problematyce ochrony zbiorów zadedykowano międzynarodowy projekt CrimART, w którym udział od 2022 r. brało Archiwum Narodowe w Krakowie. W dniach 29–31 maja 2023 r. w Wieliczce pod Krakowem odbyła się międzynarodowa konferencja podsumowująca realizację tego projektu. Archiwum Narodowe w Krakowie reprezentowała dr Barbara Berska, która wygłosiła referat „Ochrona dziedzictwa narodowego w działalności archiwów państwowych”.

W dniach 25–26 maja 2023 r. Archiwum Narodowe w Krakowie gościło uczestników II Krakowskiej Konferencji Genealogicznej, zatytułowanej „Galicja, dziedzictwo monarchii Habsburgów w perspektywie badań genealogicznych”. Pomysłodawcą cyklu jest Stowarzyszenie Twoje Korzenie w Polsce, które zrealizowało projekt we współpracy z Archiwum Narodowym w Krakowie i Żydowskim Muzeum Galicja. Wśród prelegentów archiwa państwowe reprezentowali dr Kamila Follprecht (ANK), która poruszyła temat zmian w numeracji domów w Krakowie, dr hab. Anna Krochmal (NDAP), która wprowadziła uczestników w tematykę dokumentacji historii Łemków i Łemkowszczyzny, natomiast dokumentację opisową katastru galicyjskiego pod kątem badań genealogicznych omówiła Elżbieta Laska (AP Przemyśl)². 4 listopada 2022 r. w Archiwum Narodowym w Krakowie zainaugurowano cykl spotkań, tzw. „Zaduszek archiwalnych. Pomiędzy filozofią a teologią archiwum”. Podczas sesji ze strony Archiwum Narodowego w Krakowie referaty wygłosili prof. dr hab. Wojciech Krawczuk oraz dr K. Follprecht.

W 2022 r. świętowaliśmy 100 lat wprowadzenia polskich tablic rejestracyjnych pojazdów. Z tej okazji Archiwum Narodowe w Krakowie przygotowało wystawę „Kody motoryzacji” (kurator wystawy Lilianna Pochwalska). Ekspozycja stanowiła opowieść o genezie tablic rejestracyjnych na ziemiach polskich, a w jej tle o meandrach rozwoju polskiej motoryzacji w pierwszej połowie XX wieku. Wystawę otwarto 28 września 2022 r. w Archiwum Narodowym w Krakowie jako część obchodów Dnia Archiwisty, następnie od stycznia 2023 r. prezentowana była w Urzędzie Miejskim w Bielsku Białej.

¹ Filmowa relacja z pierwszego dnia obrad dostępna jest online na kanale Archiwum Narodowego w Krakowie <https://www.youtube.com/user/ArchiwumNarodowe>.

² Filmowa relacja z obrad dostępna jest online na kanale Archiwum Narodowego w Krakowie <https://www.youtube.com/user/ArchiwumNarodowe>.

„Talesy, kapoty, załóżki” to tytuł wyjątkowej wystawy poświęconej historii ubioru Żydów polskich przygotowanej przez Fundację Nomina Rosae we współpracy z nowosądeckim Oddziałem Archiwum Narodowego w Krakowie. W budynku Archiwum przy ul. Rakowickiej 22E prezentowana była od 15 grudnia 2022 r. do 28 lutego 2023 r. Zwiedzający mogli zobaczyć zarówno źródła przedstawiające historyczne stroje, jak również ich rekonstrukcje wykonane na podstawie przekazów pisanych, ikonografii, a także wykrojów z prasy z lat 30. XX w. Wystawie towarzyszyła bogato ilustrowana publikacja autorstwa dr Marii Molendy.

W 2023 r. w związku z obchodzonym 30 września Dniem Archiwisty przygotowano wystawę poświęconą działalności Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej, powołanego do życia w Krakowie doby autonomii (kurator dr B. Berska). W 2023 r. obchodziliśmy stulecie zakończenia działalności tego stowarzyszenia, dzięki któremu udało się stworzyć fundamenty dla służb konserwatorskich i archiwalnych w odrodzonej Polsce.

W krakowskim Archiwum prezentowano również wystawy przygotowane przez inne podmioty. Na szczególną uwagę zasługuje ekspozycja „Mamo, ja nie chcę wojny!” zrealizowana w ramach wspólnego polsko-ukraińskiego projektu Archiwów Państwowych i inicjatywy „Mom I see war”. Można ją było oglądać od 28 września do 10 listopada 2022 r. przed budynkiem Archiwum przy ul. Rakowickiej.

Od 28 sierpnia do 20 września 2023 r. Archiwum gościło również wystawę „Nurtem Łódki” przygotowaną przez łódzkie Archiwum Państwowe z okazji jubileuszu 600-lecia miasta Łodzi.

Podczas bardzo ważnej dla naszego Archiwum uroczystości otwarcia nowego gmachu Archiwum Narodowego w Krakowie Oddział w Nowym Sączu (22 czerwca 2023 r.) goście mogli zapoznać się m.in. z wystawą przygotowaną przez Instytut Strat Wojennych im. Jana Karskiego w Warszawie oraz ekspozycją autorskich prac Alicji Przybyszowskiej inspirowanej materiałami archiwalnymi.

Prezentacje wystaw popularyzujących zasób Archiwum Narodowego w Krakowie w przestrzeni Internetu są przygotowywane od lat i cieszą się dużym zainteresowaniem odbiorców. Obecnie można ich obejrzeć ponad 70. W ostatnim okresie opublikowano następujące: „Paralele historyczne. Історичні паралелі. Українська Републіка Лудова (1917–1921) i obecna wojna z Rosją (Iwona Fischer); „Hawiar ciężko uszkodzony został... Wypadki górnicze w galicyjskich kopalniach na przełomie XIX/XX wieku” (Iwona Pilucik, Natalia Niedźwiecka); „Romantycy polscy w zasobie Archiwum Narodowego w Krakowie” (dr B. Berska); „Mikołaj Kopernik – wątki krakowskie” (dr B. Berska)³. Wspomniane wystawy internetowe w promocji zasobu uzupełniają cotygodniowe wpisy dotyczące historii Krakowa i Małopolski prezentowane na Facebooku.

Archiwum Narodowe w Krakowie po raz drugi włączyło się w ogólnopolski konkurs „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”, koordynując jego przebieg na terenie Małopolski. Głównym organizatorem konkursu, przeznaczanego dla uczniów klas IV–VI szkół podstawowych, są Archiwa Państwowe oraz Ministerstwo Edukacji i Nauki. Zadaniem uczestników było przygotowanie drzewa genealogicznego swojej rodzi-

³ Nowo publikowane wystawy są dostępne na stronie Archiwalne Opowieści <https://archiwalne-opowieści.ank.gov.pl>.

ny. W czerwcu 2023 r. w siedzibie Archiwum Narodowego w Krakowie odbyła się gala konkursu z udziałem uczniów wyłonionych w eliminacjach wojewódzkich, ich rodziców oraz nauczycieli. Realizację projektu w ramach ANK koordynowała dr B. Berska wspierana przez Karolinę Gołąb-Malowicką.

Od kilku lat Archiwum Narodowe w Krakowie bierze udział w organizacji kolejnych edycji konkursu plastycznego „Patronki i patroni krakowskich ulic” przeznaczonego dla młodzieży Krakowa. W 2023 r. przewidziana jest w siedzibie Archiwum przy ul. Rakowickiej 22E gala finałowa laureatów. Inicjatorem projektu są Rada i Zarząd Dzielnicy III Prądnik Czerwony, Biblioteka Kraków oraz Młodzieżowy Dom Kultury.

Archiwum Narodowe w Krakowie prowadzi ciesząc się dużą popularnością lekcje i pokazy archiwalne, spacerzy miejskie oraz wycieczki. W 2023 r. po raz pierwszy gościliśmy uczestników Dni Twierdzy Kraków, którzy obejrzeliby oryginalne unikatowe materiały archiwalne z zasobu ANK związane z tą tematyką (pokaz przeprowadziła dr Barbara Zbroja). Kontynuowano również prezentacje materiałów archiwalnych w ramach projektów edukacyjnych „Luminarze” i „Budowali Kraków”⁴.

W omawianym okresie ANK było wydawcą lub współwydawcą następujących publikacji: Barbara Zbroja, *Za obiektywem. Krakowskie zakłady fotograficzne pierwszej połowy XX wieku*, Kraków 2022; *Herby w Polsce i zasady ich konstruowania (XIII–XVIII w.; XX–XXI w.)*, red. Jerzy Michta, Małgorzata Kusak, Magdalena Merchut, Ewa Valde-Nowak, Kraków 2022; Teresa Filipczak, *Organizacja i kierunki działań Wojewódzkiego (Krakowskiego) Zespołu Poselskiego w Krakowie realizowanych na terenie województwa krakowskiego i miejskiego krakowskiego w latach 1952–1989*, Kraków 2022; Iwona Fischer, *Rząd na emigracji, kancelaria poza krajem. Materiały związane z działalnością Rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej w Tarnowie z lat 1917–1922 ze zbiorów Archiwum Narodowego w Krakowie*, Kraków 2023 oraz „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2022, t. 28, red. K. Follprecht.

Wielkim wyróżnieniem naszej działalności, również na polu popularyzacji, było przyznanie 26 maja 2023 r. Archiwum Narodowemu w Krakowie Dyplomu Honorowego Nagrody im. Józefa Dietla w kategorii instytucja. Nagroda ta, przyznawana od 2008 r., ma na celu uhonorowanie osób fizycznych i instytucji działających na rzecz dobra wspólnego miasta Krakowa oraz Małopolski.

Lilianna Pochwalska
Archiwum Narodowe w Krakowie

⁴ Filmowe pokazy materiałów archiwalnych są dostępne na kanale Archiwum Narodowego w Krakowie <https://www.youtube.com/user/ArchiwumNarodowe>.